

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Харківський національний економічний університет

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД
У ПОБУДОВІ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»**

Навчально-методичний посібник

За заг. редакцією канд. екон. наук,
професора Афанасьєва М. В.

Харків
ВД «ІНЖЕК»
2013

УДК 658.15
ББК 65.290
К63

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Харківського національного економічного університету (протокол № 3 від 05.11.2012 р.)

Рецензенти: **Колот А. М.** – докт. екон. наук, професор, зав. кафедри управління персоналом ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
Рудика В. І. – канд. екон. наук, директор Державного підприємства «Державний інститут по проектуванню підприємств коксохімічної промисловості»;
Данилюк М. О. – докт. екон. наук, професор, зав. кафедри економіки підприємства Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Авторський колектив: *Афанасьєв М. В.*, к. е. н., проф. – вступ, розділи 1, 4, 11, висновки; *Боровик М. В.*, к. е. н., доц. – розділи 6, 8; *Гонтарева І. В.*, к. е. н., доц. – розділ 13; *Іпполітова І. Я.*, к. е. н., доц. – розділи 3, 7; *Мартіянова М. П.*, к. е. н., доц. – розділи 4, 8, 14; *Плоха О. Б.*, к. е. н., доц. – розділи 2, 4; *Селезньова Г. О.*, к. е. н., доц. – розділи 5, 9, 14; *Тищенко Д. О.*, к. е. н., доц. – розділи 10, 15; *Запашук Л. В.*, викл. – розділи 5, 6; *Котельникова Ю. М.*, викл. – розділ 2; *Кулешова Н. В.*, викл. – розділ 10; *Матвієнко-Біляєва Г. Л.*, к. е. н., викл. – розділ 14; *Салашенко Т. І.*, викл. – розділ 9; *Усенко Н. М.*, ст. викл. – розділи 4, 12; *Чумак Г. М.*, викл. – розділ 2.

Компетентнісний підхід у побудові навчальної програми за спеціальністю «Економіка підприємства» : навчально-практичний посібник / М. В. Афанасьєв, М. В. Боровик, І. В. Гонтарева та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, професора Афанасьєва М. В. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. – 392 с. Укр. мова

ISBN 978-966-392-409-0

Запропоновано методичні рекомендації щодо розробки навчальної програми за спеціальністю «Економіка підприємства». З одного боку, це самостійний навчально-методичний посібник, у якому викладено перелік компетентностей за спеціальністю «Економіка підприємства», індивідуальний план, перелік запитань для самодіагностики та самоопрацювання, приклади типових практичних завдань, систему поточного та підсумкового контролю знань студентів з кожної навчальної дисципліни. З іншого боку, він є доповненням до однойменного підручника.

Рекомендовано для студентів різних освітніх програм, а також для викладачів економіки, менеджменту, бізнесу, особливо у світлі переходу на компетентнісний підхід у навчанні, при посиленні практичної підготовки та з метою формування компетентних фахівців.

УДК 658.15
ББК 65.290

ISBN 978-966-392-409-0

© Колектив авторів, 2013
© ВД «ІНЖЕК», 2013

Зміст

Вступ.....	5
<i>Розділ 1. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства»</i>	8
<i>Розділ 2. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Економіка підприємства»</i>	14
<i>Розділ 3. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Менеджмент»</i>	63
<i>Розділ 4. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Маркетинг»</i>	91
<i>Розділ 5. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Стратегія підприємства»</i>	114
<i>Розділ 6. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Організація виробництва»</i>	143
<i>Розділ 7. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Проектний аналіз»</i>	166
<i>Розділ 8. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»</i>	196
<i>Розділ 9. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Планування і контроль на підприємстві»</i>	221
<i>Розділ 10. Компетентності, якими повинні володіти бакалаври за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності»</i>	248
<i>Розділ 11. Компетентності, якими повинні володіти магістри за спеціальністю «Економіка підприємства»</i>	273
<i>Розділ 12. Компетентності, якими повинні володіти магістри за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Економічне управління підприємством»</i>	278

<i>Розділ 13. Компетентності, якими повинні володіти магістри за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Управління проектами».....</i>	<i>306</i>
<i>Розділ 14. Компетентності, якими повинні володіти магістри за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Управління конкурентоспроможністю підприємства».....</i>	<i>329</i>
<i>Розділ 15. Компетентності, якими повинні володіти магістри за спеціальністю «Економіка підприємства» з навчальної дисципліни «Управління стратегічними змінами» .....</i>	<i>359</i>
<i>Висновки .....</i>	<i>384</i>
<i>Використана література .....</i>	<i>386</i>

Вступ

Основною суспільною функцією університетів на Всесвітній конференції ЮНЕСКО з проблем вищої освіти визнається підготовка фахівців. Відповідно до цього запорукою конкурентоспроможності університетів, їх успішної конкуренції на ринку знань було визнано пріоритет у викладанні та навчанні студентів.

Забезпечення якості освіти визнається вищими навчальними закладами, студентами та роботодавцями як найголовніше завдання у сфері освіти. Протягом останніх років Європейське освітнє співтовариство консолідується задля реалізації підвищення якості освіти. Проблема забезпечення якості освіти є наскрізною в Болонському процесі.

У рамках Болонського процесу було сформульовано шість ключових позицій:

1. Уведення двоциклового навчання.

Фактично пропонується ввести два цикли навчання: 1-й – до одержання першого академічного ступеня і 2-й – після його одержання. При цьому тривалість навчання на 1-му циклі має бути не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання протягом другого циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1 – 2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) і/або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7 – 8 років).

2. Запровадження кредитної системи.

Пропонується запровадити у всіх національних системах освіти систему обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. Для цього за основу необхідно взяти Європейську систему перезарахування кредитів (залікових одиниць трудомісткості) – ECTS, зробивши її нагромаджувальною системою, здатною працювати в рамках концепції «навчання впродовж усього життя».

3. Контроль якості освіти.

Передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій. Їх оцінка буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, вміннях та навичках, що отримали випускники. Одночасно будуть встановлені стандарти транснаціональної освіти.

4. Розширення мобільності.

На основі виконання попередніх пунктів передбачається істотний розвиток мобільності студентів. Окрім того, ставиться питання про розширення мобільності викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.

5. Забезпечення працевлаштування випускників.

Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат – знання, вміння й навички випускників повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи. Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене. Для забезпечення визнання кваліфікацій планується повсюдне використання Додатка до диплома, який рекомендований ЮНЕСКО.

6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти.

Одним із головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення в Європу більшої кількості студентів з інших країн світу. Вважається, що введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, легко доступних кваліфікацій тощо сприятиме підвищенню інтересу до європейської вищої освіти.

Результатом навчання у вищому навчальному закладі в сучасних умовах у світі загалом та в Україні зокрема є компетентність випускника і його здатність знайти роботу за спеціальністю чи організувати власний бізнес. Компетентний спеціаліст – це професіонал, що має сформовані на основі знань, вмінь, навичок і практичного досвіду компетентності, здатний виконувати встановлені для певного рівня підготовки та спеціальності операції.

Компетентнісний підхід є важливим питанням при підготовці бакалаврів та магістрів на основі Болонської декларації. У даній роботі визначено загальні і професійні компетентності бакалавра та магістра за спеціальністю «Економіка підприємства». За кожною з нормативних дисциплін даної спеціальності визначено:

- 1) місце навчальної дисципліни при підготовці бакалавра чи магістра;
- 2) об'єкт, предмет, цілі та завдання навчальної дисципліни;
- 3) предметні компетентності, які мають таку структуру: назва теми; компетентність, яка формується в рамках теми; мінімальний досвід; перелік знань, які формують компетентність; перелік вмінь і навичок, які формують компетентність; практичні результати;
- 4) самостійну роботу студентів, яка включає:
  - 4.1) індивідуальний план самостійної роботи;
  - 4.2) перелік запитань для самодіагностики;
  - 4.3) перелік питань для самостійного опрацювання;
  - 4.4) приклади типових практичних завдань;
- 5) систему поточного та підсумкового контролю знань студентів, що містить:
  - 5.1) порядок поточного контролю знань студентів, у тому числі зразок завдання до модульного контролю;

5.2) порядок підсумкового контролю знань студентів, у тому числі зразок екзаменаційного завдання та критерії його оцінювання.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес за такими навчальними дисциплінами: «Економіка підприємства», «Маркетинг», «Менеджмент», «Стратегія підприємства», «Організація виробництва», «Проектний аналіз», «Потенціал і розвиток підприємства», «Планування і контроль на підприємстві», «Економіка та організація інноваційної діяльності», «Економічне управління підприємством», «Управління проектами», «Управління конкурентоспроможністю підприємства» та «Управління стратегічними змінами».

Об'єктом дослідження в роботі є процес розробки освітніх програм на основі компетентнісного підходу.

Предметом дослідження – процес формування компетентностей бакалавра та магістра за спеціальністю «Економіка підприємства».

Мета даної роботи – формування компетентностей за спеціальністю «Економіка підприємства» з кожної нормативної навчальної дисципліни спеціальності.

Завданнями роботи є:

- розробка професійних компетентностей бакалавра та магістра за спеціальністю «Економіка підприємства»;
- розробка предметних компетентностей за нормативними навчальними дисциплінами освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»;
- розробка предметних компетентностей за нормативними навчальними дисциплінами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.03050401 «Економіка підприємства»;
- розробка системи самостійної роботи та контролю студентів з навчальних дисциплін за спеціальністю «Економіка підприємства».

Наведені розробки є дослідженнями кафедри економіки підприємства та менеджменту Харківського національного економічного університету за період 2008 – 2011 роки. Подальші зміни в системі формування компетентностей та оцінюванні знань, вмінь, розуміння і навичок студентів будуть враховані при запровадженні Національної рамки кваліфікацій (НРК), реалізації проекту TUNING, який служить основою для розробки контрольних опорних точок на рівні предметної області, що повинно забезпечити порівняльність, сумісність та прозорість навчальних програм. Опорні точки формулюються в термінах кінцевих результатів навчання та компетентностей. Проблема методичного забезпечення при вирішенні основних аналітичних і проектних задач буде розглянута в наступних дослідженнях. Результати досліджень будуть представлені в подальших науково-методичних роботах.